

15.9.2009

Tilastokeskuksen tilastojen supistamismahdollisuuksista

1. Johdanto

Tilastokeskuksen tilasto- ja palvelutuotanto on 2000 -luvulla laajentunut huomattavasti samanaikaisesti, kun toiminnan tuottavuus on reippaasti noussut. Tilastoinnin laajentuminen johtuu erityisesti EU:n voimakkaasti lisääntyneistä vaatimuksista uusien tilastojen tuottamiseksi ja niiden laadun varmistamiseksi. Vuosina 2000-2008 astui voimaan 61 uutta EU:n Parlamentin ja Neuvoston hyväksymää tilastoasetusta ja 125 EU:n komission hyväksymää asetusta, jotka säätelevät Tilastokeskuksen tilastotuotantoa.

Uusia tilastoja on kehitetty niin talous- ja yritystilastojen, väestö- ja sosiaalitulastojen kuin ympäristötilastojenkin alueilla. Valtaosa EU:n edellyttämästä tilastotuotannosta palvelee suoraan myös kotimaisia tilastojen käyttäjiä. Kansallisia tarpeita varten on kehitetty erityisesti aluetilastointia, julkisen sektorin tuottavuustilastointia sekä koulutus- ja oikeustilastoja. Tilastokeskuksen palvelut on uudistettu uuden teknologian tarjoamia mahdollisuuksia hyödyntäen. Kaikki Tilastokeskuksen tilastot julkistetaan internetsivuilla, ja tilastoista on saatavilla runsaasti tietoja verkossa ilmaisipalveluna.

Tilastokeskuksen erinomaiseen tuottavuuskehitykseen ovat vaikuttaneet tuotannon rationalisointi, kustannusten karsinta, henkilöstön koulutus- ja osaamistason nousu ja laaja-alaistuminen, toteutetut sisäisen organisaation muutokset ja vahva panostus johtamisen ja esimiestyön kehittämiseen. Tilastokeskus onkin pystynyt rahoittamaan sekä laajentuneen tuotannon että muut uudistushankkeet pääosin ilman talousarviolisäyksiä.

EU on rahoittanut osan EU:n edellyttämien tilastojen kehittämistä ja tuotantoa. Vuosien 2007-2009 aikana monet EU:n aiemmin rahoittamat tutkimukset ja tilastot ovat siirtyneet kokonaan Tilastokeskuksen rahoitettaviksi. Tilastojen kehittämistä ja tuottamista varten saatu EU:n tukirahoitus on vähentynyt vuoden 2006 2,9 miljoonasta eurosta 1,2 miljoonaan euroon vuonna 2008. Tilastokeskus ei ole saanut vastaavaa lisärahoitusta talousarvioonsa.

Vuodesta 2006 lähtien Tilastokeskus on toiminta- ja taloussuunnitelmaesityksissään valtiovarainministeriölle todennut, että ottaen huomioon viraston siirtomäärärahakannan, EU:n tukirahoituksen tiedossa olleen vähenemisen ja EU:n voimakkaasti lisääntyneet tilastointivaatimukset, Tilastokeskus tarvitsee määräraha-kehityksen nostoa vuodesta 2009 lukien. Nämä esitykset eivät ole johtaneet myönteisiin päätöksiin.

Valtiovarainministeriön kehyspäätös ja palaute Tilastokeskuksen toiminta- ja taloussuunnitelmaesitykseen vuosille 2010-2013 merkitsevät, että jo toteutetut mittavat tuottavuus- ja rationalisointitoimenpiteet eivät riitä. Pysyäkseen tulevana vuosina alenevan talousarviokehityksen raameissa Tilastokeskuksen on supistettava tilastojen ja palveluiden tuotantoa sen ohella, että myös toimintojen rationalisointia jatketaan.

Supistamismahdollisuuksien systemaattiseksi arvioimiseksi käynnistettiin talvella 2008/2009 tilastotuotannon relevanssiselvitys, jonka aikana läpikäytiin Tilastokeskuksen koko tilasto- ja palvelutuotanto ja tarkasteltiin tietojen käyttötarkoitusta, korvaavien tietojen saatavuutta ja mahdollisten supistamistoimenpiteiden vaikutuksia tietojen käyttäjille. Selvitys paljasti, että Tilastokeskus ei tuota turhia tilastoja ja että kaikki mahdolliset ja esitetyt supistamistoimenpiteet merkitsevät tilastojen laadun ja viraston palvelukyvyn ja -tason heikentymistä.

Luvussa 2 esitetyt supistamistoimet saattavat riittää vuoden 2010 talousarvion leikkauksista selviämiseen. Työtä on kuitenkin jatkettava, koska talousarvion ja viraston todellisten tuotantokustannusten välinen ero on kasvava. Talousarvio on mitoitettu 2000-luvun alun tuotannon tasoa vastaavaksi, vaikka

15.9.2009

tosiasiallinen tuotanto on huomattavasti laajempaa. Toistaiseksi on myös epäselvää, riittääkö eläköityminen hoitamaan tarvittavat mittavat henkilöstövähennykset vai joudutaanko jossain vaiheessa turvautumaan lomautuksiin tai irtisanomisiin.

2. Tilastotuotannon relevanssin arviointi ja toiminnan sopeuttaminen kehyksiin

Tilastokeskus hyväksyi ensimmäisen tuottavuusohjelmansa ”Tuottavuus 2010” vuonna 2004. Tuolloin käytiin läpi systemaattisesti kaikki viraston toiminnot ja laadittiin suunnitelma sekä tuotannon että muiden toimintojen rationalisoimiseksi. Tavoitteena oli vapauttaa voimavaroja kehittämistyöhön, koska talousarviokehys oli varsin tiukka jo tuolloin.

Tuottavuusohjelmaa laadittaessa ei tarkasteltu kuitenkaan yksittäisten tilastojen tarpeellisuutta tai niiden supistamismahdollisuuksia. Kun vuonna 2008 Tilastokeskuksen taloudellisen tilanteen vuoksi tuli ilmeiseksi, että kehysmääräraha ei enää tulevana vuosina riitä nykyisen laajuiseen tilastotuotantoon eikä uusia suuria tuottavuushyötyjä ole näköpiirissä, Tilastokeskus päätti käynnistää sisäisen selvityksen koskien kaikkien tilastojen supistamismahdollisuuksia.

Tilastotuotannon relevanssi on tärkeä tilastojen laatumittari. Relevanssilla tarkoitetaan sitä, että

- tilastot kuvaavat niitä alueita, joista yhteiskunta todella tarvitsee tietoja
- tilastojen tarjonta noudattaa kysyntää ja sen muutoksia
- tilastojen laadinnassa ei kerätä tarpeettomia tietoja eikä laadita tarpeettomia tilastoja.

Tilastokeskus arvioi tilastojen relevanssia jatkuvasti osana tuotannon ja palvelujen kehittämistä. Jatkuva yhteistyö tilastojen käyttäjien kanssa on tilastotuotannon relevanssin ylläpidon kannalta ensiarvoisen tärkeää.

2.1. Keväällä 2009 tilastotulosyksiköissä tehty relevanssiselvitys

Kevään 2009 aikana tilastotulosyksiköissä arvioitiin tilastoittain tuotannon laajuutta ja relevanssia yhtenäisin kriteerein. Tilastoja koskeneen tarkastelun tavoitteena oli koota kattavasti tietoa sen arvioimiseksi,

- ovatko kaikki Tilastokeskuksen nykyiset tilastot tarpeellisia nykyisessä laajuudessaan ja mihin tarve perustuu
- olisiko tilaston antama informaatio korvattavissa jollain tavoin
- voitaisiinko tilasto lakkauttaa tai sen sisältöä supistaa jollain tavoin ja jos, niin miten ja millä seurauksilla.

Tarkastelussa otettiin huomioon EU-lainsäädännön, kansallisen lainsäädännön ja kansainvälisten ja kotimaisten sopimusten ja sitoumusten vaatimukset ja arvioitiin supistamismahdollisuuksia siltä osin kuin tuotanto ylittää em. vaatimukset tai siihen ei em. vaatimuksia kohdistu. Myös mahdollisten supistamistoimenpiteiden aiheuttamat nettosäästöt arvioitiin.

Selvityksen perusteella päädyttiin johtopäätökseen, ettei Tilastokeskus tuota turhaa tietoa. Kaikilla tilastoilla on tärkeä tehtävä yhteiskunnallisessa ja hallinnollisessa päätöksenteossa ja merkittävät käyttäjäryhmät. Jäljempänä esitetyt toimenpiteet merkitsevät laadun heikkenemistä ja tuotetun tiedon vähenemistä.

2.2. Tilastotuotannon supistamismahdollisuuksien arviointi

Selvityksen runsaasta 200 tilastosta runsaat puolet ylittää EU-asetusten velvoitteet tai muut pakolliset vaatimukset. Useimmiten tällöin käytetään kansallisia tarpeita varten yksityiskohtaisempia toimiala- tai alueluokituksia tai kerätään joitakin lisätietoja. Tulosityksiköiden arvioissa noin 80-90 tilastoon voitai-

15.9.2009

siin tehdä muutoksia, mutta samalla menetettäisiin huomattava määrä hyödyllisiä alue- ja toimialaerittelyjä.

Jotta saataisiin muodostettua lista konkreettisia ja toteuttamiskelpoisia toimenpiteitä, jouduttiin mahdollisten supistamistoimenpiteiden seurauksia arvioimaan suhteessa tilastojen käyttötarkoitukseen. Supistamismahdollisuuksia ei juurikaan nähdä tilastoissa, joiden tuotanto on

- pakollista EU:n tilastolainsäädännön vuoksi ja jotka samalla myös palvelevat laajaa kotimaista käyttöä
- välttämätöntä kotimaisen lainsäädännön ja sen toimeenpanon johdosta
- muulla tavoin tärkeitä kotimaisen käytön ja yhteiskunnallisen päätöksenteon kannalta ja jotka eivät ole korvattavissa muulla informaatiolla vaikka niiden tuotanto ei olisikaan lainsäädännön vuoksi pakollista.

Tilastojen käyttötarkoitusta arvioitaessa otettiin huomioon myös Tilastokeskuksen integroitu tuotantojärjestelmä, joka kokonaisuutena tehostaa tuotantotoimintaa. Tämän mukaisesti yhden tilaston tuottamia tietoja hyödynnetään myös muiden tilastojen laadinnassa. Tyypillinen esimerkki on kansantalouden tilinpito, jonka laadinnassa hyödynnetään kymmenien muiden tilastojen tuottamia tietoja. Vastaavalla tavalla useimmat suhdanne- ja yritystilastot, tilastollinen yritys- ja toimipaikkarekisteri, ympäristö- ja energiatilastot, kasvihuonekaasujen inventaariotoiminta, hinta- ja palkkatilastot, työvoimaa kuvaavat tilastot, väestön elinoloja, tuloja ja tulonjakoa kuvaavat tilastot, väestötilastot ja väestölaskenta sekä useat koulutusilastot toimivat osana tätä integroitua tuotantojärjestelmää.

2.3. Tilastot, joiden tuotantoa voidaan supistaa tai harventaa tai jotka voidaan lakkauttaa kokonaan vuonna 2010

Valta-osa Tilastokeskuksen tuottamista tiedoista tuotetaan edellisessä luvussa kuvatuista syistä ja siksi toteuttamiskelpoisten supistamistoimenpiteiden lista on verrattain lyhyt. Koska aluetietojen tuotanto halutaan turvata mahdollisimman laajana suuren kotimaisen tarpeen vuoksi, jäävät myös haastattelutiedonkeruissa toteutettavat supistustoimenpiteet vähäisiksi.

Alla esitetään tehdyn selvityksen perusteella mahdolliset tilastojen supistamis- ja lakkauttamistoimenpiteet, jotka voidaan toteuttaa lyhyellä tähtäimellä ja jotka eivät vaaranna merkittävästi luvussa 2.2. kuvattujen pakollisten tietotarpeiden hoitamista. Toimenpiteet merkitsevät kuitenkin tilastojen kotimaisille käyttäjille informaation menetystä ja palvelun heikkenemistä kaikissa tapauksissa, vaikka joiltakin osin tietoja voidaan korvata muista lähteistä löytyvillä tiedoilla.

Alla lueteltujen toimenpiteiden toteuttaminen aiheuttaa aina myös kertakustannuksia ja joissakin tapauksissa myös maksullisen palvelun tulojen menetyksiä. Tilastokeskus on arvioinut, että toimenpiteistä syntyvät nettokustannussäästöt jäävät yhteensä vain noin 500 000 euroon vuositasolla.

Tilastokeskus ottaa mielellään vastaan kommentteja ja lisäehdotuksia tilastojen käyttäjiltä. Tilastojen käyttäjiä pyritään myös informoimaan hyvin toteutettavista muutoksista sekä jatkosuunnitelmista

Väestö- ja sosiaalitulastot

Vähennetään **perhetilastojen ja väestönmuutostilastojen** yksityiskohtaisuutta ja lakkautetaan mm. erillinen adoptiotilasto. Tilastojen perusaineistona käytetään VRK:n väestötietojärjestelmän tietoja, joten perustietojen keruussa ei saavuteta kustannussäästöjä.

Tuotetaan **väestöennuste** vain joka kolmas vuosi. Väestöennuste laaditaan syksyllä 2009 ja seuraava ennuste tehdään vuonna 2012.

Oikeustilastojen asemaa ja relevanssia arvioidaan suhteessa muiden viranomaisten tuottamiin tilastotietoihin. **Erityistuomioistuimien ja ylempien oikeusistuimien toimintaa** kuvaavien tilastojen tuo-

15.9.2009

tantoa supistetaan tai lakkautetaan kokonaan. Tuomioistuimet tuottavat ja julkaisevat jo nyt samoja tietoja ainakin joiltain osin vuosittaisissa toimintakertomuksissaan.

Lakkautetaan vuositilastona laadittava **vankitilasto**, koska vankeja koskevia tilastoja laaditaan myös rikosseuraamusvirastossa.

Lakkautetaan **poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen pakkokeinoja kuvaavan tilaston** tuotanto. Tilastotietoja on saatavilla ao. viranomaisilta.

Vaikka osalle em. tilastotiedoista on korvaavia lähteitä, toimenpiteet merkitsevät käyttäjien palvelun heikentymistä.

Integroidun tulonjakotilaston ja EU:n tulo- ja elinolotutkimuksen otoskoko ylittää EU:n puitelaissa määritellyn minimiotoskoon noin 2 000 kotitaloudella. Pienennetään otoskoko puitelain edellyttämään kokoon ottaen huomioon tutkimuksen edellyttämä paneeliasetelma. Samalla aineiston laatu heikkenee erityisesti kansallista päätöksentekoa varten kehitettyjen mikrosimulointimallien näkökulmasta (pienten ryhmien kuten yksinhuoltajien ja maksuvaikeuksissa olevien kuvaus tulee mahdottomaksi).

Hinta- ja palkkatilastot

Valtion palkkatilaston erillinen julkistaminen lopetetaan. Jatkossa tietoja valtion palkkoista julkistetaan vain ansiotasoindeksin ja palkkarakennetilaston julkistuksen yhteydessä.

Metsäyöntekijöiden palkkatilasto lopetetaan erillisenä tilastona. Tilastoa tuotetaan nykyisin kaksi kertaa vuodessa. Metsäyöntekijöiden palkkoja koskevia tietoja tullaan keräämään vain kerran vuodessa (nykyisin kaksi kertaa vuodessa) osana yksityisen sektorin palkkatilastojen tiedonkeruuta ja ne julkistetaan vain osana yksityisen sektorin palkkatilastoa.

Lopetetaan erillisenä **maatalousyöntekijöiden palkkatilaston** tuotanto. Näitäkin palkkoja koskevat tiedot kerätään jatkossa osana yksityisen sektorin palkkatilastojen tiedonkeruuta ja ne julkistetaan vain osana yksityisen sektorin palkkatilastoa.

Työtaistelutilaston laadinta ja julkistaminen lopetetaan. Tilastoa tuotetaan nykyisin kaksi kertaa vuodessa.

Asuntoyhteisöjen taloustilaston laadinta supistetaan lopettamalla **aravavuokratalojen taloustilaston** laadinta ja tiedonkeruu.

Toimenpiteet merkitsevät tilastopalvelun supistamista erityisesti työmarkkinatilastoissa.

Taloustilastot, rahoitusmarkkinat, julkinen sektori

Kuluttajabarometri on kuukausittain julkaistava haastattelututkimus, jonka tuloksia hyödynnetään laajasti mm. taloudellisten suhdanteiden ennakoinnissa. Osa tiedoista tuotetaan komission rahoituksella ja toimitetaan komissiolle EU-kuluttajabarometriä varten. Sopeuttamistoimenpiteenä barometrin otoskoko pienennetään ja kansallisesti kerättyjen tietojen (mm. kotitalouksien kestokulutustavarat, asunon ja auton rahoitus) määrää karsitaan.

Kuluttajabarometrin tiedonkeruun supistaminen merkitsee myös, että **maakunnittainen kuluttajabarometri** joudutaan lakkauttamaan kokonaan.

Rahoitusmarkkinoiden toimintaa kuvaavia tilastoja vähennetään tuntuvasti. **Alueellisen luottokannan, henkilöstörahojen sekä sijoitusrahojen ja rahastoyhtiöiden tilinpäätöstilaston** tuotanto lopetetaan. Alueellista luottokantaa koskevat tiedot saadaan jatkossa osittain Tilastokeskuksen velkaantumistilastosta. Sijoitusrahojen ja rahastoyhtiöiden tilinpäätökset voitaneen korvata Finanssivalvonnan ja Suomen Pankin tiedoilla. Henkilöstörahojen osalta korvaavia tietoja on osittain saatavissa työ- ja elinkeinoministeriöstä.

15.9.2009

Luottokantatilaston tuotantoa rationalisoidaan siirtämällä luottolaitoksia koskeva luottokantatiedonkeruu Suomen Pankkiin.

Kuntien ja kuntayhtymien talousarviontilasto lakkautetaan vuonna 2011. Tietoja ei korvata muilla lähteillä.

Kuntien ja kuntayhtymien tuottavuuden ennakkotilastoa ei tuoteta vuonna 2010. Muutos heikentää oleellisesti tietojen ajantasaisuutta.

Tilasto valtion tuloista ja menoista alueittain lakkautetaan. Tietoja ei korvata muilla aineistoilla.

Aluetalouden indikaattoreita koskevien erillisten tietojen tuottaminen lopetetaan. Tietoja ei korvata muilla aineistoilla.

Kansantalouden tilinpidon osana tuotettavan **matkailutilinpidon** ilmestymistiheyttä harvennetaan vuotuisesta joka 2. tai 3. vuosi ilmestyväksi. Selvitetään myös mahdollisuudet jatkaa tilaston tuotantoa maksullisena palveluna.

Vaikka joillekin em. tilastoista on korvaavia lähteitä, toimenpiteet merkitsevät tilastopalvelun supistamista ja alueellisen tiedontuotannon leikkaamista.

Yritystilastot

Terästilasto laaditaan viimeisen kerran vuonna 2010 (tilastovuodelta 2009). Sen jälkeen tilastosta voidaan luopua terästilastoasetuksen voimassaolon päättyessä.

Televiestintätilastoa on tehty Tilastokeskuksessa vuodesta 2002 lähtien. Tilaston tuotanto lakkautetaan tilastovuodesta 2009 lähtien. Viestintävirasto tuottaa vastaavantyyppistä tietoa aihealueesta.

Korkean teknologian ulkomaankauppa -tilastoa on laadittu Tilastokeskuksessa Tullin ULTIKA-tietokannan aineistoja hyödyntämällä. Tilaston tuotanto lakkautetaan, koska tullihallitus on aloittanut vastaavan tilaston tuottamisen.

Suomalaiset tytäryhtiöt ulkomailla -tilaston tietosisältö on tilastoasetuksen vaatimuksia laajempi. Tilaston ensimmäisenä tilastointivuonna mukana oli EU:n määrittelemiä pilottimuuttujia, joita tuskin tullaan jatkossa keräämään. Tilaston toisena tiedonkeruuvuonna mukaan on otettu yritystoiminnan kansainvälistymiskuvauksen parantamiseksi kysymyksiä, jotka liittyvät T&K-toimintaan ja yritysostoihin. Jatkossa selvitetään tiedonkeruun supistamismahdollisuudet erityisesti pieniltä konserneilta.

Yritystukitilaston aineisto perustuu tutkimuslaboratorion yritystukitietokantaan hankitusta aineistosta. Tilaston julkaiseminen lopetetaan, mutta aineisto hankitaan edelleen tutkimuslaboratorion käyttöön.

Palvelujen ulkomaankauppatilaston otosta supistetaan. Otosta kasvatettiin toimialaluokituksen muutoksen vuoksi vuositiedonkeruussa. Syksyllä 2009 tehtyjen selvitysten perusteella otosta voidaan jatkossa supistaa noin 20 %:lla eli 500 yrityksellä.

Supistetaan **yritysten tilinpäätöstilastojen** otoskokoja, joita jouduttiin kasvattamaan toimialaluokitusuudistuksen vuoksi tilapäisesti.

Yhdistetään **teollisuuden, kaupan ja palvelualojen neljännesvuosittaisten palkkasummakuvaajien** tuotanto. Tilasto perustuu verohallinnon MAVA-aineistoon, joten tiedonkeruussa ei saavuteta kustannussäästöjä.

Yhdistetään **rakennus- ja asuntotuotantotilaston, rakennuslupatilaston ja uudisrakentamisen volyymi-indeksin tuotanto** soveltuvien osien. Tilastojen perusaineistona käytetään VRK:n rakennus- ja huoneistorekisteriä, joten perustietojen keruussa ei saavuteta kustannussäästöjä.

Luovutaan **toimintansa aloittaneita ja lopettaneita yrityksiä kuvaavan neljännesvuositilaston** julkistuksesta.

15.9.2009

Toimenpiteet johtavat tilastokuvauksen yksityiskohtaisuuden ja tarkkuuden heikentymiseen.

2.4. Vuonna 2010 käynnistettävät selvitykset

Edellä esitetyt toimenpiteet eivät tule riittämään tulevien vuosien talousarviokehukseen sopeutumiseksi ja uudistuskyvyn turvaamiseksi. Sen vuoksi rationalisointitoimenpiteitä on jatkettava ja käynnistettävä toimenpiteiden edellyttämä selvitystyö vuoden 2010 aikana.

Tilastokeskuksella ei ole tarkkaa kuvaa vuoden 2011 talousarviokehuksesta. Mikäli se säilyy vuoden 2010 tasolla tai edelleen pienenee, joutuu Tilastokeskus leikkaamaan suurempia tilastokokonaisuuksia kokonaan pois tuotannosta, vaikka niiden tuotanto olisikin EU-asetusten mukaan pakollista. Tässä selvityksessä ei käsitellä näitä vaihtoehtoja.

Syytettyjä, tuomittuja ja rangaistuksia kuvaavien tilastojen tuotannon laajuus, tuotantomalli ja tehostamismahdollisuudet selvitetään tulossa olevan oikeusministeriön tietojärjestelmä uudistuksen yhteydessä.

Teollisuuden ja palveluyritysten alue- ja toimialatilastojen tuotannon tarve ylipäättensä sekä tietojen yksityiskohtaisuuden tarve selvitetään erityisesti kansantalouden tilinpidon ja aluetilinpidon tarpeiden osalta.

Teollisuuden ja palvelualojen yritysten vuosittaisen hyödyketilaston tiedonkeruun laajuus ja yksityiskohtaisuus selvitetään. Tilaston supistaminen voi vaikuttaa kansantalouden vuositilinpitoon, aluetilinpitoon ja panos-tuotostutkimukseen.

Teollisuus- ja palveluyritysten tuotantopanosten käyttöä koskevien tietojen yksityiskohtaisuuden tarve selvitetään. Tilaston supistamisella voi olla vaikutuksia kansantalouden vuositilinpitoon, aluetilinpitoon, panos-tuotostutkimukseen ja mm. EU-KLEMS hankkeeseen.

Tieliikenteen kotimaan ja ulkomaan tavarankuljetustilaston tuotannon yhdistämismahdollisuudet selvitetään.

Ulkomaan meriliikenteen tuloja ja menoja kuvaavan tilaston lakkauttamismahdollisuudet selvitetään. Tietoja käytetään kansantalouden tilinpidon ja palvelujen ulkomaankauppatilaston lähdeaineistoina minkä lisäksi Suomen Pankki tarvitsee näitä tietoja.

Hallinnollinen kuolintodistusarkisto ja siihen liittyvä tietopalvelu siirretään THL:n hoidettavaksi, kun sähköinen potilastietojärjestelmä on saatu toimintaan.

Oppilaitostilastojen osalta tilastotuotanto ja laatuvaatimukset ylittävät tavanomaiset yleiselle yhteiskuntatilastolle asetettavat vaatimukset. Oppilaitostilastot kuuluvat Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisterin, väestötilastokokonaisuuden, kansantalouden tilinpidon ja työvoimatutkimuksen ohella viiden eniten työpanosta vaativan tilastojärjestelmän joukkoon. Oppilaitostilastojen yksityiskohtaisuuteen vaikuttaa pitkälti se, että tietoja käytetään eri koulutusjärjestelmiin liittyvien valtionapulaskelmien tietopohjana. Koko valtionhallinnon tehokkuuden näkökulmasta toteutettu ratkaisu on nähty parhaiten toimivaksi. Myös EU:n koulutustilastoasetus edellyttää melko laajaa tilastotuotantoa.

Oppilaitostilastojen supistamismahdollisuudet tulee kuitenkin vielä kerran selvittää yhteistyössä opetushallinnon kanssa ottaen huomioon myös EU:n tilastoasetuksen ja uuden valtionosuusjärjestelmän mukaiset tietotarpeet.

Myös **oikeustilastojen tuotanto** on varsin laajaa ottaen huomioon, että niitä koskevia EU:n tilastosäädöksiä ei ole. Taustalla on ollut näkemys, jonka mukaan Tilastokeskuksen tulee riippumattomana tilastoviranomaisena huolehtia tilastoinnista, jotta demokraattisen oikeusjärjestelmän toimivuutta voidaan puolueettomasti arvioida. Tilastokeskuksen voimavarojen supistuessa joudutaan kuitenkin myös

15.9.2009

oikeustilastojen laajuutta ja yksityiskohtaisuutta arvioimaan uudelleen yhdessä oikeusministeriön kanssa.

2.5. Haastattelututkimusten tiedonkeruut ja supistamismahdollisuudet

Haastattelututkimusten kustannuksiin vaikuttavat työn organisointitapa, otoskoko, kysyttävän tietosäällön laajuus eli muuttujien määrä sekä keruutiheys. Tilastokeskus on jatkuvasti toteuttanut toimenpiteitä, joilla haastattelukustannusten nousupaineet on voitu pitää kurissa. Tällaisia ovat mm.

- integroitu tuotantojärjestelmä ja moderni tiedonkeruuteknologian käyttö
- infrastruktuurikustannusten alentaminen käyttämällä vapaana olevaa kapasiteettia maksullisten toimeksiantojen tuottamiseen
- uusimpana kehittämishankkeena tutkimalla edellytyksiä siirtyä kotitalouksien haastattelututkimuksissa web-tiedonkeruuseen.

Nopein tapa alentaa tilastoinnin kustannuksia on supistaa haastatteluun kerättävien tietojen määrää. Haastattelututkimusten otoskokojen supistaminen näkyisi suoraan tiedonkeruun kustannusten alenemisenä. Tilastolliset laatuksiteerit määrittävät tietyn minimiotoskoon, jotta estimointi voidaan tehdä luotettavasti. Minimivaatimuksia suuremmat otoskoot määräytyvät siitä, kuinka monella luokitusmuuttujalla (esim. alue, sosioekonominen asema, toimiala jne.) ja miten yksityiskohtaisilla luokitusasteilla (esim. koko maa vs. maakuntataso), tilastotietoja halutaan käyttöön. Otoksoon supistaminen merkitsee aina tuotetun informaation pienentymistä ja laadun heikkenemistä.

Tilastokeskus selvitti syksyllä 2008 sen tekemien kotitalouksia koskevien haastattelututkimusten tarpeen sekä otoskokojen supistamismahdollisuudet ja tiedonkeruun harventamismahdollisuudet. Tarkastelu sisälsi seuraavat säännöllisessä tilastotuotannossa olevat haastattelututkimukset, joiden tuotanto kuluttajabarometriä lukuun ottamatta perustuu EU:n tilastoasetuksiin ja niissä määriteltyihin laatuvaatimuksiin. Kuluttajabarometrin minimivaatimukset on määritelty komission toimeksiantosopimuksessa.

- kuluttajabarometri, kuukausittain
- kuluttajahintaindeksi, kuukausittain
- rajahaastattelututkimus, vuosittainen mutta jatkuvasti kerättävä
- suomalaisten matkailu, kuukausittainen ja vuosihaastattelu
- kotitalouksien tieto- ja viestintätekniikan käyttö, vuosittainen
- tulo- ja elinolotutkimus, vuosittainen (4 rotaatiota)
- työvoimatutkimus, kuukausittainen
- vuokratiedustelu, kuukausittainen.

Selvitys osoitti otosten supistamismahdollisuudet vähäisiksi.

Kuluttajahintaindeksin ja vuokratiedustelun otoskokoja ei ole mahdollista supistaa, koska tällaiset toimenpiteet vakavasti heikentäisivät kuluttajahintaindeksin laatua.

Luvussa 2.3. käsiteltiin kuluttajabarometrin ja tulo- ja elinolotutkimuksen otoskokojen supistamista.

EU:n piirissä on käynnissä matkailutilastoasetuksen uudistaminen. Uudistus tulee koskemaan myös EU:n asetuksen nojalla säännöllisesti tehtävää **suomalaisten matkailu -haastattelututkimusta**. Nykyisellään haastattelututkimus tehdään kansallisiin tarpeisiin asetusta laajemmin. Tutkimuksen tiedonkeruun supistamismahdollisuudet ja mahdollisuudet siirtyä kuukausittaisesta haastattelusta neljännesvuosittaiseen tiedonkeruuseen selvitetään samalla, kun tilastoa uudistetaan vastaamaan uuden matkailutilastoasetuksen vaatimuksia.

Myös **työvoimatutkimuksen tiedonkeruun** supistamismahdollisuuksia EU:n työvoimatutkimusasetuksen minimivaatimukset ylittävältä osalta selvitetään. Samalla selvitetään mahdolliset seuraukset

15.9.2009

työllisten, työttömien ja työvoiman ulkopuolella olevien tilastointiin vuoden 2010 aikana. Pitemmällä tähtäimellä siirtyminen web-tiedonkeruuseen voi alentaa tuotantokustannuksia.

Rajahaastattelututkimus tehdään osin MEKin rahoittamana ja sen avulla tuotetaan tiedot myös EU:n asetuksen edellyttämän matkustustaseen laskentaa varten. Otokoko puolitettiin jo vuonna 2009 matkustustaseen laskennan edellyttämälle minimitasolle. Vuoden 2010 aikana selvitetään mm. Suomen Pankin mahdollisuudet osallistua tutkimuksen rahoitukseen MEKinn ohella.

Myös **kotitalouksien tieto- ja viestintätekniikan käyttöä** koskevan vuosittaisen haastattelututkimuksen supistamismahdollisuudet selvitetään. Tutkimus perustuu EU:n asetukseen.

2.6. Mahdollisuudet tilastojen kehittämiseen lähivuosina

Tilastokeskus joutuu lähivuosinakin tekemään tilastojen ja tietojärjestelmien välttämättömät uudistamis- ja ylläpitotyöt osana normaalia tuotannon turvaamista. Merkittävimmät, useiden tilastojen tuotantoon vaikuttavat lähivuosien välttämättömät toimenpiteet koskevat kansantalouden tilinpidon uudistamista, kaikkien indeksien perusvuosien vaihtoa ja vastaavasti aikasarjojen sopeuttamista muutoksiin sekä uuden ammattiluokituksen käyttöönottoa kaikissa sitä hyödyntävissä tilastoissa ja tietojärjestelmissä. Lisäksi vuosittaiset alue- ja kuntarajojen muutokset on otettava huomioon kuntapohjaisissa tietojärjestelmissä, joita on noin 70 % kaikista tietojärjestelmistä eli 140.

Tilastokeskus joutuu hidastamaan ja myöhentämään monien välttämättömien tilastojen uudistamista. Tärkeimmät näistä ovat **ympäristötilinpidon kehittäminen** ja **kuntien taloustilaston kehittäminen**. Jälkimmäisen osalta uudistushankkeen viivästyminen johtaa tilaston laadun vähittäiseen rapautumiseen eivätkä tuotettavat tiedot enää kuvaa laadukkaasti kuntasektorin taloudellista toimintaa.

Kaikki **haastattelutiedonkeruuseen perustuvat määräaikaistutkimukset** (pl. käynnissä oleva Ajankäyttötutkimus ja asetus pohjaisesti vuonna 2011 toteutettava Aikuiskoulutustutkimus) laitetaan toistaiseksi jäihin. Tämä tarkoittaa sitä, että kuluttajahintaindeksin ja kansantalouden tilinpidon tuotannon kannalta välttämätöntä **kulutustutkimusta** ei tehdä lähivuosina. Tällä on suora vaikutus em. tilastojen laatuun kulutuksen painorakenteiden vähitellen vanhentuessa. Kulutustutkimus on tehty viimeksi vuodelta 2006. Tilastokeskus ei myöskään voi lähivuosina tuottaa **varallisuustutkimusta**, jonka tiedot olisivat nyt laman oloissa erittäin ajankohtaiset ja joka toteutetaan vuosina 2009-2011 Euroopan Keskuspankin päätöksen mukaisesti muissa euroalueen maissa, yleensä kansallisen keskuspankin rahoituksella.

Tällä hetkellä ei näytä mahdolliselta käynnistää tarpeellisia kuluttajahintaindeksin ja yritys- ja toimipaikkarekisterin tietojärjestelmien uudistushankkeita. Myös muut välttämättömät järjestelmä uudistukset joudutaan toistaiseksi jäädyttämään.

3. Muut toimenpiteet toiminnan sopeuttamiseksi kehyksiin

Tilastokeskus jatkaa tuotantoprosessin tehostamista. Käynnissä ovat uuden jakelujärjestelmän käyttöönotto, tilastoissa sovellettavien editointimenetelmien yhtenäistäminen, metatietojärjestelmän edelleen kehittäminen, prosessien hallintamenetelmien yhtenäistäminen ja hallinnollisten aineistojen käytön tehostaminen.

Yritysten vastaaneminen tiedusteluihin sähköisesti on yleistynyt. Lähitulevaisuudessa tullaan selvittämään, millä edellytyksillä Tilastokeskus voisi luopua kokonaan paperimuodossa lähetettävistä tiedusteluista.

Tilastokeskus jatkaa koko 2000-luvun toteutettua yleisten toimintamenojen karsimista. Samoin jatketaan ICT:n käytön ja infrastruktuurin rationalisointitoimia.

15.9.2009

Tilastokeskuksesta tulee lähivuosina siirtymään eläkkeelle useampia strategisessa suunnittelussa, laatu-
tutyössä, tietohallinnossa ja muissa johtamisen tukitehtävissä toimivia asiantuntijoita. Tilastokeskus
tulee supistamaan myös näitä toimintoja.

Tilastokeskuksen toimenpiteet hallinnon tehostamiseksi on jo toteutettu, kun talous- ja henkilöstöhal-
lintoasioiden hoitoa on keskitetty valtion palvelukeskukseen. Vaikka Tilastokeskuksen henkilötyövo-
det ja palkkausmenot vähenevätkin siirtymän johdosta, kasvavat kokonaismenot palvelukeskuksen
maksujen korkean tason vuoksi. Sama menojen kasvu on myös ollut havaittavissa, kun on siirrytty
Hanselin kautta tapahtuvien valtion yhteishankintojen käyttöön.

LIITTEET

LIITE 1. Tilastokeskuksen taloustilanne

LIITE 2. Tilastokeskuksen tuottavuuden parantaminen sekä toiminnan ja
palvelujen kehittäminen 2000 -luvulla

15.9.2009

Liite 1 Tilastokeskuksen taloustilanne

1. Talousarvion lisäykset ja tuottavuushyötyjen leikkaukset 2000 -luvulla

Tilastokeskus on saanut 2000-luvulla talousarviolisäyksiä TES/VES-ratkaisujen mukaiset henkilöstömenojen lisäykset. Muiden kustannusten nousua ei ole kompensoitu kuten ei muuallakaan valtiohallinnossa. Lisäksi talousarviolisäyksiä on saatu tilastotoimen keskittämisen aiheutuneina budjettisiirtoina ja lisäyksiä eräiden uusien tilastojen tuotantoon sekä kasvihuonekaasujen kansallisen inventaarioyksikön perustamiseen ja vastaavaan tilastointiin.

Tilastotoimen keskittäminen

Tilastokeskus on jo 1990-luvun alkuvuosista toiminut yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa yleisen yhteiskuntatilaston keskittämiseksi Tilastokeskukseen eduskunnan ilmaiseman tahdon mukaisesti. 1990 -luvulla alkanutta tilastotoimen uudelleen järjestelyä on jatkettu 2000 -luvulla. Vuoden 2000 jälkeen Tilastokeskuksen talousarvioon on budjettisiirtojen avulla saatu lisärahoitus seuraaviin, muusta hallinnosta siirrettyihin tai aiemmin yhteisrahoitteisena toteutettuihin tilastointitehtäviin:

- 2002: aikuiskoulutustilastointi (101 t€, OPM)
- 2003: televiestintätilastointi (35 t€, LVM)
- peruskoulujen erityisopetuksen tilastointi (50 t€, OPM)
- 2004: valtion tutkimus- ja kehittämisrahoituksen tilastointi (15 t€, OPM)
- 2005: valtion tutkimus- ja kehittämisrahoituksen tilastointi (15 t€, OPM)
- 2007: energiatilastot (90 t€, TEM)
- 2008: kulttuuri- ja joukkoviestintätilasto (100 t€, OPM)
- 2009: joukkoviestintätilasto (64 t€, LVM).

Yhteensä näihin lisätehtäviin on saatu vuositasolla 470 000 euroa.

Uudet tilastot

2000-luvulla Tilastokeskus on saanut talousarviossa uusien tilastojen perustamiseen ja tuottamiseen ja tuotantomallihankkeeseen seuraavat määrärahat:

- 2002: kasvihuonekaasuinventaarioyksikön perustaminen (535 t€)
- 2004: kasvihuonekaasuinventaarion laatiminen (426 t€)
- ammattirekisterin perustaminen (120 t€)
- erittelemättömät EU-hankkeet ja tuotantomallihanke (1157t€)
- 2005: tilastollisen ammattirekisterin ylläpito (70 t€)
- 2008: ympäristöliiketoiminnan tilastointi (70 t€)

Yhteensä näihin tehtäviin on saatu vuositasolla 2 378 000 euroa.

Tuottavuushyötyjen leikkaukset

Tuottavuushyötyinä Tilastokeskukselta on leikattu talousarviosta vuosina 2007-2009 yhteensä 640 000 euroa. Vuoden 2010 alustava talousarvio sisältää lisäksi 1 927 000 euron lisäleikkaukset. Yhteensä leikkaukset vuosina 2007-2010 tulevat olemaan 2 567 000 euroa.

Yhteenvetona on laskettavissa, että vuosina **2007-2010 toteutetut ja toteutettavat määrärahojen leikkaukset ovat 189 000 euroa suuremmat kuin koko 2000-luvulla uusiin tehtäviin saadut määrärahalisäykset.**

15.9.2009

Tilastokeskus on saavuttamallaan tuottavuushyödyillä kyennyt kattamaan varsin huomattavan osan 2000-luvulla tapahtuneesta tuotannon volyymin kasvusta. Viime vuosina on ollut nähtävissä, että laajentunutta tuotantoa on jouduttu rahoittamaan yhä enemmän aiempien vuosien säästöillä.

Kehysrahoituksen raju supistuminen samanaikaisesti kun EU:lta saatu tukirahoitus on myös merkittävästi supistunut johtaa siihen, että säästöt ovat pienentyneet tasolle, jolla kehittämistyö uhkaa kokonaan tyrehtyä ja tuotanto on vakavasti uhattuna. Näillä näkymin joudutaan EU:n tilastosäädöksiin perustuvaa tuotantoa leikkaamaan jo vuonna 2011.

2. EU-säädösten toimeenpano

Vuosina 2000-2008 astui voimaan kaikkiaan 61 EU:n Parlamentin ja Neuvoston hyväksymää tilastoasetusta ja 125 EU:n komission asetusta.

Tilastokeskuksen toiminta- ja taloussuunnitelmaesityksessä vuosille 2010-2013 esitettiin toiminnan laajentumisesta johtuvat tilastokohtaiset rahoitustarpeet. Huomattavan osan uudistuksista ja välttämättömästä kehitystyöstä Tilastokeskus ilmoitti samalla rahoittavansa tuottavuushyödyillä. Lisärahoitusta esitettiin taulukossa 1 lueteltujen tilastojen laatimiseksi.

Monien em. tilastojen tuotanto on aloitettu jo aiemmin 2000-luvulla EU -asetusten edellyttämällä tavalla. Tuotantoa on kyetty tähän saakka rahoittamaan kertyneillä säästöillä ja osittain myös EU-avustuksilla. Nyt EU-avustukset ovat alentuneet ja tuottavuushyödyistä kertyneet säästöt on leikattu pois Tilastokeskuksen talousarviosta.

3. Talousarvio 2010

Viimeisten 10 vuoden aikana toimintaa on kehitetty ja jouduttu laajentamaan voimakkaasti (ks. liite 2). 2000-luvulla saadut, melko vaatimattomat talousarvion lisämäärärahat on nyt leikattu. Samanaikaisesti EU:lta saatu rahoitus on vähentymässä (2,9 milj. € vuonna 2006 ja 1,2 milj. € vuonna 2008) ja aiemmin osittain EU-avustuksilla rahoitetut uudet tehtävät ovat siirtyneet Tilastokeskuksen rahoitettaviksi. Myös muu ulkopuolinen rahoitus on puolittunut 1 milj. euroon vuodesta 2004.

Vuoden 2009 toimintamenokehys oli 46,1 milj. euroa ja se supistuu valtiovarainministeriön syyskuun alun päätöksen mukaan vuonna 2010 yhteensä 1,9 milj. eurolla ja ilmeisesti edelleen vuonna 2011. Sopeuttamistarve (kehysleikkaus ja säästöjen loppuun käyttö) on minimissään noin 4 milj. euroa vuonna 2010 ja noin 5 milj. euroa vuonna 2011. Tässä laskelmassa ei ole otettu huomioon toiminta- ja taloussuunnitelman kehittämisvaihtoehdossa esitettyjä lisärahoitusta vuosina 2010-2011 edellyttäviä hankkeita (varallisuustutkimus, kuntatilastoinnin kehittäminen, tutkijapalvelun kehittäminen), yhteensä 1,4 milj. euroa.

Tilastokeskuksen siirtomäärärahakannan arvioidaan supistuvan vuonna 2009 3,7 milj. euroon, mikä ei enää vastaa aiemmin valtiovarainministeriön kanssa sovittua noin yhden kuukauden menoja vastaavaa tasoa. Vuonna 2010 siirtomäärärahakantaa käytetään edelleen toiminnan rahoittamiseen. Vuonna 2011 tätäkään mahdollisuutta ei enää juurikaan ole. Vuoden 2010 aikana on siten varauduttava vuonna 2011 toteutettaviin mittaviin tuotannon supistuksiin.

15.9.2009

Taulukko 1. EU-laajennuksista aiheutuvat lisämenot Tilastokeskukselle.
 (Arviot perustuvat Tilastokeskuksen TTS-esitykseen vuosille 2010-2013)

	2009	2010	2011	2012	2013
	1000 euroa				
Neljännesvuosittainen sektoritilinpito	92	120	120	120	120
Yritysrekisterin kattavuuden laajennus	82	55	55	55	55
Palvelujen ulkomaankauppatilasto	100	100	100	100	100
Innovaatiotilastot	80	40	80	40	80
Muuttoliike ja siirtolaisuus -tilasto		20	20	10	10
Yritysten antama koulutus (CVTS)	42	85	210	90	42
Avoimet työpaikat -tilasto	100	100	100	100	100
Aikuskoulutustutkimus		100	100	100	110
Koulutustilastot		10	30	20	20
Kansainvälinen hintavertailu	41	27	41	27	41
Työvoimakustannustutkimus	70	40			
Energiatilastot	10	10	10	10	10
Teollisuuden uudet tilaukset -tilasto	40	40	40	40	40
Palvelujen hyödyketilasto	105	110	110	110	110
Tulo- ja elinolotutkimus (EU-SILC)	435	480	480	480	480
Tietoyhteiskuntatilasto	165	200	200	200	200
Rajatutkimus	180	180	330	330	330
Väestölaskenta			50	50	
Ansio- ja työvoimakustannustilasto			50	50	50
Suomalaiset tytäryhtiöt ulkomailla (outward-FATS)	90	105	110	110	110
Tuottavuustilastointi (KLEMS)	83	120	120	120	120
Yritysdemografiatilasto	10	10	10	10	10
Palvelujen tuottajahinta- ja volyyymi-indeksi				50	50
Ympäristötilinpito	50	50	50	50	50
YHTEENSÄ	1775	2002	2416	2272	2238

15.9.2009

Liite 2. Tilastokeskuksen tuottavuuden parantaminen sekä toiminnan ja palvelujen kehittäminen 2000-luvulla

1. Tuottavuuden parantaminen

Tilastokeskus käynnisti vuonna 2004 Tuottavuusohjelman 2010. Sen tavoitteena on parantaa Tilastokeskuksen tuottavuutta, varmistaa ja kehittää tilastojen ja palvelujen laatua, turvata osaavan henkilöstön saanti myös tulevaisuudessa ja parantaa muutoinkin edellytyksiä vastata muuttuvan toimintaympäristön haasteisiin.

Ohjelmaan koottiin tuolloin meneillään olleet tärkeimmät kehittämishankkeet ja määriteltiin uusia kehittämissuuntia, joita on toiminnan kehittämisessä ohjelman mukaisesti painotettu. Ohjelma kattaa kaikki Tilastokeskuksen strategialohkot painopisteiden ollessa prosessien ja rakenteiden kehittämisessä. Lähtökohtana ovat hyvät henkilöstöpoliittiset periaatteet, joita toteutetaan Henkilöstö 2010 -ohjelman mukaisesti.

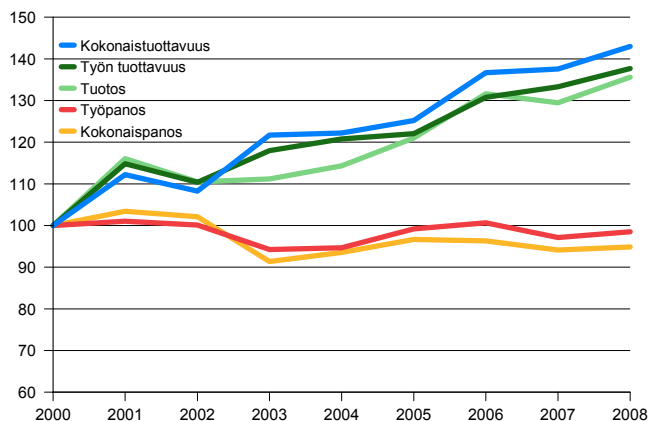
Tuottavuuden parantaminen oli ollut strateginen tavoite jo aiemmin. Keskeiset strategiset kehittämissuunnitelmat olivat tähänneet joko suoraan tai ainakin välillisesti tuottavuuden parantamiseen. Ohjelman mukaan tärkein tuottavuuteen vaikuttava kehittämissuunnitelma vuonna 2004 oli uuden tuotantomallin rakentaminen ja käyttöönotto (tilastotuotannon digitalisointi) sekä siihen liittyvät tietojärjestelmäudistukset. Johtamisen ja esimiestyön kehittäminen oli toinen Tilastokeskuksen toiminnan tehostamiseen tähtäävä laaja hanke.

Tuottavuusohjelmassa painotettiin prosessien kehittämisen ja prosessijohtamisen merkitystä toiminnan uudistamisessa sekä tilastotietojen maksuttoman jakelun lisäämistä ja tilastopalvelujen parantamista.

Tuottavuusohjelman myötä sisäistä tulosjohtamista on terävöitetty mm. tavoitteenasettelun ja toiminnan arvioinnin avulla. Kehittämistoimintaa on tehostettu projektityön menetelmin.

Toiminnan tuottavuus, 2000=100

Tuottavuus 2010-ohjelman tavoitteena on ollut varmistaa keskimäärin 2 prosentin vuotuinen tuottavuuden kasvu. Tässä on onnistuttu hyvin.

15.9.2009

1.1. Uusi tuotantomalli

Tilastokeskuksen tilastotuotannon rationalisoimiseksi käynnistettiin ns. tuotantomallihanke vuonna 2002. Hankkeen tehtävänä oli Tilastokeskuksen uuden digitaalisen, standardoidun tietovarastopohjaisen tuotantomallin määrittely ja suunnittelu sekä sen edellyttämän infrastruktuurin rakentaminen ja käyttöönoton tuki. Hankkeen loppuraportti valmistui vuonna 2006.

Tuloksena kehitettiin yhtenäiset välineet tiedonkeruun yhtenäistämiseen ja monikanavaisen tiedonjakeluun, kehitettiin systeemityötä ja ohjelmistotuotantoa sekä tiedon- ja prosessien hallintaa.

Tuotantomallihankkeella sinänsä ei vielä saavuteta mitään kustannushyötyjä, vaan vasta kun sen mukaiset ratkaisut on toteutettu tietojärjestelmissä.

Tuotantomallihankkeen ja siihen liittyvien tietojärjestelmien kehittämistyö on merkinnyt sitä, että tilastotietojen keruu- ja käsittelyjärjestelmiä on yhtenäistetty, integroitu ja standardoitu. Tilanteesta, jossa kutakin tilastoa varten oli oma tiedonkeruunsa, on siirrytty enenevässä määrin integroituun tuotantojärjestelmään, jossa yhteisellä tiedonkeruujärjestelmällä tuotetaan tietoja useita tilastoja varten ja jossa yksi tilasto käyttää lähdeaineistona useita tiedonkeruita. Samanaikaisesti tämä on merkinnyt henkilöstön työtehtävien muutosta niin, että yksi henkilö tekee samanaikaisesti useita erilaisia tehtäviä ja tilastot ja palvelut syntyvät usean henkilön yhteistyönä. Tilastokeskus on myös kehittänyt tilasto- ja palvelutuotannon sähköisen ohjausjärjestelmän, jolla kokonaisuutta suunnitellaan ja hallitaan ja toteutumista seurataan.

Uusi tuotantomalli on vaikuttanut laajasti Tilastokeskuksen tuotantoprosessien yhtenäistämässä ja standardoimisessa.

1.2. Keskuskoneesta luopuminen

Tilastokeskuksessa oli 2000-luvulle tultaessa käytössä rinnakkain sekä keskuskoneeseen perustuva ja ns. avoimen ympäristön tuotantomalli. Tämä merkitsi tarvetta ylläpitää kahdenlaisia järjestelmiä ja myös varmistaa kahden eri tietotekniikkaympäristön osaaminen. Vuosituhannen alkupuolella tavoitteeksi asetettiin keskuskoneesta luopuminen. Sitä ennen oli kuitenkin siirrettävä keskuskoneympäristössä toimivat tietojärjestelmät avoimeen ympäristöön. Tuotantomalliprojektin tuloksia hyödynnettiin tietojärjestelmä uudistuksissa, jotka mahdollistivat keskuskoneesta luopumisen. Vuosikymmenen puolivälissä toteutettiin varsin suuret uudistukset mm. väestölaskenta- ja väestötilastojärjestelmään sekä palkkatilastojen, työvoimatutkimuksen, oikeustilastojen ja tulonjakotilaston tietojärjestelmissä.

Keskuskoneesta luovuttiin tavoitteen mukaisesti 2008.

1.3. Sähköisen tiedonkeruun kehittäminen

Tiedonkeruiden rationalisoimiseksi ja tiedonantajien vastaamisen helpottamiseksi kaikissa yrityksille ja yhteisöille kohdistuvissa tiedonkeruissa on ollut sähköisen vastaamisen mahdollisuus vuoden 2007 alusta alkaen.

Ensimmäinen yrityksille ja yhteisöille suunnattu Web-tiedonkeruu toteutettiin vuonna 2001. Osana tuotantomallityötä Tilastokeskuksessa kehitettiin yleinen tiedonkeruusovellus (XCola) ja ensimmäinen sillä toteutettu Web-lomake otettiin tuotantokäyttöön vuonna 2005. Paperilomakkeita korvaamaan tarkoitettuja Web-tiedonkeruita on rakennettu yhteensä 75, näistä 50 tiedonkeruuta on toteutettu Tilastokeskuksen sovelluksella ja 25 tiedonkeruussa on mukana ulkopuolinen operaattori. Arviolta 50-75 % suoran tiedonkeruun vastauksista tulee nykyisin verkon välityksellä.

Ns. automaattinen raportointi, jossa vastaustiedot saadaan suoraan tiedonantajan järjestelmästä, on käytössä kahden tilaston tiedonkeruussa (majoitustilasto, maatilatalouden yritys- ja tulotilasto).

15.9.2009

Tilastotuotannon tehokkuuden kannalta erityisen merkityksellistä on hallinnollisten aineistojen laaja käyttö, jolla on myös voitu hillitä tiedonantorasituksen kasvua.

1.4. Tilastojen jakelu ja verkkopalvelut

Tilastokeskus on viime vuosina investoinut merkittävästi tilastotietojen jakelun ja palvelutuotannon rationalisointiin. Tilastotietojen jakelun kehittämiseksi on rakennettu yhteinen monikanavainen julkaisujärjestelmä. Järjestelmän avulla tilaston julkistus, tietokantojen päivitykset ja Eurostat-toimitukset tehdään samalla ohjelmistolla. Uuden julkaisujärjestelmän käyttöönotto on käynnissä ja se on käytössä (heinäkuu 2009) 82 tilastossa. Vuoden 2009 loppuun mennessä käyttö laajenee 33 uuteen tilastoon. Loput tilastot siirtyvät järjestelmän käyttöön vuoden 2010 aikana. Useiden tilastojen kohdalla julkaistava tietosisältö laajenee huomattavasti.

Tilastokeskus on myös siirtynyt yhden jakelutietokantapalveluohjelmiston käyttöön. Ratkaisu merkitsee pitemmällä tähtäimellä kustannussäästöjä tietokantojen ylläpidossa ja muutosversioiden hallinnassa.

Tilastokeskus avasi verkkopalvelunsa vuonna 1995 ensimmäisenä tilastovirastona Euroopassa. Vuosina 2004-2006 palvelu uudistettiin ja se on nykyisin tilastojen pääjulkaisukanava. Kaikkien tilastojen keskeiset tulokset julkaistaan Tilastokeskuksen verkkosivuilla käyttäjille maksuttomina. Vuonna 2008 tilastojulkistuksia oli 682.

Myös veloituksettoman tietokantapalvelun (StatFin) rakenne on uudistettu ja tuotantotapoja yhdenmuikaistettu. Tietokannan sisältöä on jatkuvasti laajennettu. Vuonna 2008 tietokannan taulukoiden lukumäärä oli 916.

Verkkopalvelujen kehittäminen on merkinnyt tilastotietojen ilmaisjakelun ja käytön huomattavaa lisäämistä. Vuonna 2008 Tilastokeskus.fi-palvelussa oli kuukausittain yli 213 000 vierailua ja yli 133 000 eri kävijää.

1.5. Muita toimenpiteitä

Palveluvalikoiman rationalisoimiseksi eräitä tuotteita on lakkautettu tuotannollis-taloudellisista syistä vuosien 2007-2009 aikana. Näitä ovat Kuntapuntari-lehti, IBS-News-lehti, lähialuetietokanta, Kunta-Fakta-verkkopalvelu sekä StatFi-asiakaslehti.

Tilastokirjaston aukioloaikaa on supistettu kysynnän vähennyttyä. Tietopalvelupäivystys sen sijaan toimii edelleen virka-aikana.

Osa arkistoaineistoista on siirretty Kansallisarkistoon, joka myös vastaa siellä oleviin aineistoihin perustuvasta tietopalvelusta. Toimipaikan ulkopuolisista arkisto- ja varastotiloista on voitu luopua.

Palvelujen tuotantoprosesseja on uudistettu. Esimerkkejä tästä ovat ajantasaisen julkistamiskalenterin tuottaminen suoraan toiminnanohjausjärjestelmästä (2005) ja teemasivustojen automatisoitu rakentaminen valmiista tietokannoista ja julkaisuista (pilottina yhteistyössä valtioneuvoston kanslian kanssa tehtävä ns. indikaattoripalvelu v. 2009).

Tiedonkäyttäjä- ja asiakasviestintää uusista tiedoista sekä muista ajankohtaisista asioista on laajennettu ja siinä käytettyjä välineitä uudistettu (mm. uutisviestipalvelu, suhdannetilastot-kokonaisuus Tilastokeskus.fi-palvelussa).

Tilastokeskuksen vuonna 2008 vahvistaman ICT-strategian mukaisesti myös tietotekniikkatoiminnan kustannustehokkuutta lisätään edelleen. Ohjelmistolisenssi-, huolto- ja muita palvelusopimuksia on tarkistettu, ostopalvelujen käyttöä on lisätty ja palvelujen jatkuvuuden turvaamiseksi tehtyjä investointeja ja hankintoja on karsittu. Tältäkin osin työ jatkuu.

15.9.2009

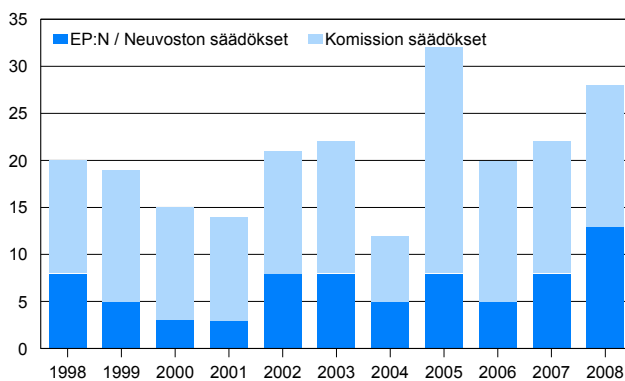
2. Toiminnan ja palvelujen kehittäminen

2.1. EU:n tilastosäädösten toimeenpano

Vuosina 2000-2008 astui voimaan 61 EU:n Parlamentin ja Neuvoston hyväksymää tilastoasetusta ja 125 EU:n komission asetusta, jotka säätelevät Tilastokeskuksen tilastojen tuotantoa. Näiden säädösten toimeenpano on merkinnyt mittavaa Tilastokeskuksen tilastojen uudistamis- ja kehittämistyötä sekä uusien tilastojen tuotantoa.

Tilastokeskusta koskevat uudet EU-säädökset vuosina 1998–2008

Samalla kun Tilastokeskus on kehittänyt tilastointia EU-asetusten edellyttämällä tavalla, on aina pyritty ottamaan huomioon myös ao. tilastoon liittyvät kotimaiset tilastotarpeet.

2.2. Uudet tilastot ja tietojärjestelmät

Oheiseen listaan on koottu merkittävimmät 2000 -luvulla aloitetut uudet tilastot tai aiempien tilastojen huomattavat laajennukset. Merkittävä osa näistä hankkeista on liittynyt EU:n tilastosäädösten toimeenpanoon.

- kansantalouden tilinpitojärjestelmän vuositilinpito
 - välillisten rahoituspalvelujen (FISIM) laskentamenetelmä uudistus
 - kokonaisuudessaan noin 10 vuotta kestänyt uudistus valmistui 2006
- kansantalouden tilinpitojärjestelmän neljännesvuosittaiset tiedot
 - hinta- ja volyymilaskentamenetelmien uudistus
 - neljännesvuosittainen sektoritilinpito (uusi tilasto)
 - julkisyhteisöjen tulo- ja menotilasto (uusi tilasto)
 - julkisyhteisöjen neljännesvuosittaiset rahoitustilit (uusi tilasto)
 - EMU-velan tilastointi neljännesvuosittain
- maatalouden taloustilien uudistus
- julkisen sektorin tuottavuustilastoinnin merkittävä laajennus
- yritysten rakennetilastojen uudistus
- palvelualojen hyödyketilasto (uusi tilasto)
- ulkomaiset tytäryhtiöt Suomessa (uusi tilasto)
- suomalaiset tytäryhtiöt ulkomailla (uusi tilasto)
- palvelujen ulkomaankaupan tilastoinnin uudistaminen ja laajentaminen
- innovaatiotilastot (uusi tilasto)

15.9.2009

velukaupan kuvauksessa tai julkisyhteisöjen menojen luokittelu tehtävittäin), mikä merkitsee tietojen keruuseen ja käsittelyyn sitoutuvan työpanoksen lisäämistä.

2.4. Suhdannetilastojen parantaminen

Tilastokeskus tuottaa monia talouden suhdanteita kuvaavia tilastoja. Globalisaatio, yritysten uudet liiketoimintamallit, teollisten palvelujen ja aineettomien tuotannon tekijöiden merkityksen kasvu, tuotekehitys ja laadunmuutoksien vaikutus ja mm. suurten kansainvälisten yritysten käsittelyongelmat vaikeuttavat tilastokuvausta.

Vuosina 2006-2007 suhdannetilastojen antama kuva kehityksestä alkoi olla ristiriitainen ja eräiden tilastojen validiteetti asetettiin julkisuudessa kyseenalaiseksi: laatu ja keskinäinen koherenssi eivät enää vastanneet käyttäjien edellyttämää tasoa.

Kansantalouden tilinpidon ja yritysten suhdanne- ja hintatilastojen kehittämiseksi Tilastokeskus toteutti välittömät toimenpiteet vuosina 2007 ja 2008 sekä käynnisti pidemmän ajan ohjelman näiden tilastojen edelleen kehittämiseksi. Toimenpiteiden seurauksena on laajennettu yritystiedonkeruuta hinta- ja volyymi-indekseissä sekä panostettu menetelmien edelleen kehittämiseen kansantalouden tilinpidossa sekä yritys- ja muissa suhdannetilastoissa. Toimenpiteillä onnistuttiin palauttamaan luottamusta suhdannetilastoihin.

2.5. Tutkimuslaboratorio ja tutkijapalvelun parantaminen

Tilastokeskus on uudistanut ja laajentanut tutkijoille suuntautuvaa palvelua merkittävästi viimeisten 10 vuoden aikana. Vuonna 2001 avattiin tutkijakäyttöön tutkimuslaboratorio sensitiivisten, erityisesti yritys- ja toimipaikkatason mikroaineistojen käsittelyä varten.

Tilastokeskuksen tavoitteena on ollut vuodesta 2003 lähtien löytää rahoitus tutkimusaineistojen saamiseksi tutkijoiden käyttöön on-line etäyhteyksien avulla. Esimerkiksi Tanskan, Ruotsin ja Hollannin tilastovirastot avasivat tällaisen palvelun jo 2000-luvun alkupuolella saatuaan palvelun kehittämistä ja tuottamista varten erillisrahoituksen budjetteihinsa. Tilastokeskus ei ole toistuvista yrityksistään huolimatta saanut mitään erillisrahoitusta etäyhteyksien tai tutkijapalvelun kehittämiseen.

On kansallisten voimavarojen tuhlausta, jos Tilastokeskuksen laajat ja korkeatasoiset tilastoaineistot jäävät vain vähäisen tutkijajoukon ulottuville. Niinpä Tilastokeskus on määrärahojen niukkenemisestä huolimatta luonut tekniset edellytykset etäyhteyksille ja testannut palvelun toimivuutta vuoden 2009 aikana. Nykyisessä taloudellisessa tilanteessa jatkokehitystyö tulee olemaan hyvin hidasta, ellei palvelun laajentamiseksi ja turvaamiseksi löydy erillistä määrärahaa.